

760

LATVIJAS VALSTS ARHĪVS

Latvijas PSR Rīgas apriņķa
Pagaidu izpildes komiteja

Fonds Nr. 760

Vēsturiskā izziņa

1940. - 1941. g.

760.fonds

Latvijas PSR Rīgas apriņķa Pagaidu izpildu komiteja

VĒSTURISKĀ IZZIŅA

I

1940.gada 17.jūnijā Padomju Sociālistisko Republikas Savienības (turpmāk PSRS) Sarkanā armija okupēja Latvijas Republiku. 1940.gada 20.jūnijā tika izveidota marionešu Tautas valdība A.Kirhenšteina vadībā. 21.jūnijā tika pasludināta šīs valdības deklarācija. Tajā pat dienā Iekšlietu ministrs, kura pārziņā atradās pašvaldības, izdeva rīkojumu, ka līdz attiecīga likuma un pašu iedzīvotāju izraudzītas pašvaldības pārvaldes sastādīšanai visām amatpersonām un darbiniekiem jāturpina darbs saskaņā ar valdības 21.jūnija deklarāciju.

Tajā pat laikā pašvaldībās notika it kā pēc pašu dalībnieku iniciatīvas, bet patiesībā Latvijas Komunistiskās partijas (turpmāk LKP) organizētas tautas sapulces, kurās formāli ievēlēja jaunas padomju varai uzticīgas amatpersonas, savukārt iekšlietu ministrs ar savu lēmumu apstiprināja šo “darbaļaužu brīvo gribu”.

1940.gada 14.-15.jūlijā nedemokrātisku bezalternatīvu vēlēšanu rezultātā tapa viltus parlaments - Tautas Saeima, kas 1940.gada 21.jūlijā savā pirmajā sēdē pasludināja Latvijā “padomju varu” un Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas nodibināšanu. Līdz ar to pastāvošā institūcija “Latvijas Republikas Rīgas apriņķa vecākais” tika pārdēvēts par “Latvijas PSR Rīgas apriņķa vecāko”.

1940.gada 25.augustā Tautas Saeima pieņēma LPSR Konstitūciju, kas radīta pēc PSRS konstitūcijas parauga. Saskaņā ar Konstitūciju Tautas Saeima pasludināja sevi par LPSR Augstāko Padomi (turpmāk AP), kas ievēlēja Augstākās Padomes Prezidiju (turpmāk APP). 26.augustā pilnvaras nolika LPSR Ministru kabinets, tā vietā tika izveidota jauna valdība – LPSR Tautas Komisāru Padome (turpmāk TKP).

LPSR Konstitūcijas 52.pants paredzēja darbaļaužu deputātu padomju (turpmāk DDP) kā valsts varas orgānu veidošanu, savukārt 56.pants noteica, ka DDP izpildu un rīcības orgāni ir viņu ievēlētās izpildu komitejas.

1940.gada 12.novembrī apriņķu vecākajiem tika izsūtīts LKP Centrālās komitejas pirmā sekretāra J.Kalnberziņa paziņojums par gaidāmo pagaidu izpildu komiteju (turpmāk PIK) organizēšanu. Atbilstoši šim paziņojumam līdz 15.novembrim Iekšlietu ministrijas Pašvaldību pārvaldes priekšniekam vajadzēja nosūtīt PIK priekšsēdētāju un locekļu kandidātu sarakstu.

1940.gada 27.novembrī LPSR APP izdeva dekretu par pagaidu izpildu komiteju (turpmāk PIK) nodibināšanu līdz laikam, kamēr saskaņā ar konstitūciju ievēlēs darbaļaužu deputātu padomes. Dekrets arī apstiprināja Rīgas apriņķa PIK Prezidija sastāvu: priekšsēdētājs Jēkabs Bija, viņa vietnieks Jūlijs Mežapuķe sekretārs Ernests Štrauss, locekļi Augusts Matisons, Pēteris Klimanovs.

PIK izstrādāja un apstiprināja vietējo budžetu, vadīja pakļauto pārvaldes orgānu darbību, rūpējās par kārtības nodrošināšanu, veicināja valsts aizsardzības spēju nostiprināšanu, nodrošināja likumu pildīšanu un pilsoņu tiesību aizsardzību. PIK bija jārada apstākļi sociālistiskās saimniecības formu izveidei, jāveic sociālie un kultūras pasākumi, atbalstot Komunistiskās partijas un padomju valdības politiku.

PIK izveidoja nodaļas, kuras bija noteiktas Konstitūcijas 66.pantā: zemju, finansu, tirdzniecības, veselības aizsardzības, tautas izglītības, vietējās rūpniecības, komunālās

saimniecības, daba, ceļu, sociālās nodrošināšanas, vispārējā, plānu komisija un kadru sektors. PIK nodaļas bija divkāršā pakļautībā – PIK un attiecīgā tautas komisariāta.

Ar 1940.gada 2.decembra dekretu, papildinot 27.11.1940.dekretu, tika apstiprināti PIK locekļi – nodaļu vadītāji, kā arī norādīts, ka tajos apriņķos, kur visu nodaļu vadītāji vēl nebija apstiprināti, šo nodaļu organizēšana un vadība uzdodama vienam no apstiprinātajiem PIK locekļiem.

PIK nodaļu kompetence bija jānosaka nolikumā, ko izstrādāja attiecīgie komisariāti un apstiprināja TKP. Līdz 2.pasaules karam tika apstiprināts tikai viens nolikums - 26.03.1941. par apriņķa komunālās saimniecības nodaļu.

LPSR AP savā 1941.gada 18.marta apkārtrakstā deva norādījumus PIK organizēt komisijas atsevišķās saimnieciskās un kultūras dzīves nozarēs, ieteicot pie apriņķu PIK dibināt lauksaimniecības, finansu un budžeta, tirdzniecības, kultūras lietu, kā arī veselības aizsardzības komisiju.

Komisijas bija jākomplektē no padomju varas aktīvistiem 5-10 cilvēku sastāvā, to galvenie uzdevumi – kontrole un pārbaudes par likumu, dekrētu, valdības un IK lēmumu izpildi.

Rīgas apriņķa PIK darbību pārtrauca 1941.gada jūnija beigās, kad Latviju okupēja Vācijas karaspēks.

II

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr.1 “Rīgas apriņķa pagaidu izpildu komiteja” ir 54 lietas par 1940.-1941.gadu - apriņķa PIK sēžu protokoli, dokumenti par finanšu, lauksaimniecības jautājumiem. Aprakstā iekļauti arī 32 pagastu un Ogres, Slokas pilsētu valžu sēžu protokoli, dokumenti par agrārreformu Ikšķiles, Ķeipenes Nītaures un Skrīveru pagastos. Apraksts sastādīts 1959.gadā, rediģēts 1973.gadā.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 2 “Ķēču pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 4 lietas par 1940.-1941.gadu – dokumenti par agrārreformu un PIK budžets. Apraksts sastādīts 1961.gadā, pārrakstīts 1974.gadā, kad, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Ķēču pagasta PIK fonds Nr.1341 pievienots Rīgas apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 3 “Līgatnes pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 1 lieta par 1940.-1941.gadu – dokumenti par vecuma pensijas piešķiršanu un apliecību noraksti par pilsoņu materiālo stāvokli. Apraksts sastādīts 1959.gadā, pārrakstīts 1974.gadā, kad, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Līgatnes pagasta PIK fonds Nr.1197 pievienots Rīgas apriņķa PIK fondam.

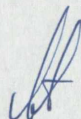
Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 4 “Lauberes pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 3 lietas par 1940.-1941.gadu – PIK lēmumi, uz PSRS evakuēto pilsoņu saraksts, dokumenti par sociāliem un saimnieciskiem jautājumiem. Apraksts sastādīts 1954.gadā, rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Lauberes pagasta PIK fonds Nr.275 pievienots Rīgas apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 5 “Salaspils pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 3 lietas par 1940.-1941.gadu – iedalīto zemes vienību kopsavilkuma plāns un zemes nodošanas akti. Apraksts rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Salaspils pagasta PIK fonds Nr.739 pievienots Rīgas apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 6 “Viskaļu pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 5 lietas par 1940.-1941.gadu – dokumenti par agrārreformu, PIK budžets un apriņķa PIK direktīvie dokumenti. Šie dokumenti saņemti CVORA 1968.gadā līdz ar dokumentiem par pēckara gadiem. 1975.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Viskaļu pagasta PIK fonds Nr.656 likvidēts, dokumentiem par 1940.-1941.gadu sastādīts atsevišķs apraksts, kas pievienots Rīgas apriņķa PIK.

Vēsturisko izziņu sastādīja:

Dokumentu aprakstīšanas daļas vadītājs

A.Freimanis

Rīgā, 2006.gada 29.novembrī

Šini lietā <u>3 (trīs)</u>
numurētas lapas
20 <u>13.</u> g. * <u>10.</u> * <u>05</u>
LVA arhivists <u>[signature]</u>